

орієнтованих на розвиток учасників навчально-виховного, навчально-виробничого й управлінського процесів, економічних і технологічних засобів управління і забезпечує не лише стабільне функціонування закладу освіти, а й його сталий розвиток.

Література

1. Даниленко Л. І. Менеджмент інновацій в освіті / Лідія Іванівна Даниленко. – К. : Шкіл. світ, 2007. – 120 с.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Закони України : в 12 т. – К. : АТ «Книга». – 1996. – Т. 8. – С. 202–212.
3. Ніколаєнко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України : монографія / Станіслав Миколайович Ніколаєнко. – К. : Нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 419 с.
4. Рожнова Т. Є. Управління професійно-технічним навчальним закладом на засадах інноваційних технологій: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Тетяна Євгенівна Рожнова. – К., 2012. – 285 с.

ЗНАЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ОТРУЙНИХ ОРГАНІЗМІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

О.В. Романенко, М.Г. Кравчук, Н.М. Димар
Київ, Україна

Обов'язковим елементом сучасної освіти у вищих медичних навчальних закладах є засвоєння студентами фундаментальних екологічних знань, формування екологічної культури майбутніх лікарів, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтується на ставленні до природи як унікальної цінності. У своїй лікувальній практиці лікарі не рідко мають справу з випадками патології, які пов'язані з харчовими та побутовими, іноді професійними отруєннями. Часто причиною отруєнь стають різноманітні види рослин, тварин і грибів, продукти їхньої життєдіяльності. Тому кожен лікар повинен орієнтуватися в біологічному різноманітті живих організмів, які можуть бути небезпечними для здоров'я людини, володіти інформацією про вплив їх токсинів на організм. Це потрібно насамперед для того, щоб вчасно та правильно встановити причину і визначити способи подолання негативних наслідків отруєнь, а також для організації профілактичних заходів, спрямованих на запобігання отруєнням людини речовинами, що продукуються рослинами, тваринами, грибами [1].

Метою вивчення отруйних організмів у курсі медичної біології є формування у студентів цілісної уяви про загальні їх особливості, різноманітність, властивості, та вплив на організм людини, ознаки отруєння та медичне застосування.

Під час вивчення даної теми студенти повинні ознайомитись з представниками окремих груп отруйних тварин, рослин та грибів, з морфологічними особливостями отруйних тварин, рослин, грибів. Важливе значення надається вивченню біологічно активних речовин, які продукують отруйні організми різних таксономічних груп.

В результаті вивчення отруйних організмів, які становлять інтерес для медицини, студенти повинні уміти ідентифікувати отруйних тварин, які становлять небезпеку для здоров'я людини, характеризувати територіальні та екологічні умови, за яких можливий контакт отруйної тварини і людини, визначити характерні для України отруйні рослини та гриби за гербарними зразками, муляжами, таблицями та макропрепаратами [1].

При вивченні перспектив раціонального застосування отруйних організмів в медицині, зокрема лікарських рослин, слід більше приділяти уваги вивченню біогеоценозів та їх окремих складових частин. Слід формувати у студентів розуміння необхідності турботи про збереження природних екосистем. Лікарські рослини є продуцентами цінних біологічно активних речовин: глікозидів, алкалоїдів, сапонінів, флавоноїдів, органічних кислот, фітотоксинів, ефірних олій, органічних кислот, антоціанів мінеральних отрут, вуглеводів, стероїдів, які широко застосовуються у фармакології [2]. Однак, антропогенне навантаження на природні екосистеми, а особливо рекреаційний вплив і забудова місць зростання лікарських рослин, призводять до постійного зниження чисельності їх у популяціях, а часом і до зникнення цілих популяцій.

Масове безконтрольне збирання лікарської сировини населенням призводить до значного зниження чисельності деяких дуже цінних отруйних рослин, як наприклад Тирлич жовтий (*Gentiana lutea*), Беладонна звичайна (*Atropa belladonna*), що знаходяться в Україні на межі ареалу. Великі об'єми заготівлі лікарської сировини, поряд з вузькими ареалами таких видів, призводять до значного зниження їх чисельності. Природоохоронний статус цих рослин забезпечує заборону їх заготівлі як лікарської сировини в природних біоценозах. Такі рослини вирощують у багатьох ботанічних садах і широко культивують як лікарську рослину, оскільки потреби фармацевтів у ній з часом зростають.

На прикладі рослин родини жовтецевих, деякі представники якої занесені до Червоної книги України як вразливі види (Аконіт Бессера – *Aconitum besserianum*, Аконіт опушеноплідний – *Aconitum lasiocarpum*), або є ендемічними видами з диз'юнктивним ареалом (Аконіт Жакена - *Aconitum jacquinii*)

можна пояснити студентам відмінності у природоохоронних статусах різних видів, причини зміни чисельності та особливості заходів охорони і збереження популяцій рослин [3].

Біологічно активні сполуки, які містяться в отруті деяких тварин, в малих дозах чинять на людину лікувальний вплив, а тому використовуються в медицині та у фармацевтичній промисловості при виготовленні ліків. До таких тварин відносять, зокрема, Бджолу медоносну (*Apis mellifera*), отрута якої та її компоненти використовуються при лікуванні артриту, радикуліту, ревматизму, тромбофлебиту тощо. Корисними для людини є й інші продукти життєдіяльності бджоли: мед, прополіс, віск, перга, маточне молочко. В той же час бджоли відіграють надзвичайну роль в природних та штучних біогеоценозах як основні запилювачі рослин. Слід звернути увагу на те, що масове використання інсектицидів у сільському господарстві може призвести до знищення і цих корисних комах.

Одними з найбільш небезпечних тварин є отруйні змії, адже від їх укусів щорічно в світі страждає біля мільйона осіб. Це обумовлено присутністю в зміїних отрутах токсичних поліпептидів, ферментів, неорганічних сполук, які мають нейротоксичні, гемолітичні, кардіотоксичні, цитотоксичні властивості. Поряд з тим, отрута гадюкових змій знайшла своє застосування при виготовленні медичних препаратів для лікування гемофілії, визначення вмісту протромбіну в крові. Лікарські препарати, виготовлені на основі отрути деяких ямкоголових змій, використовують при лікуванні тромбозів [2]. Важливо наголосити студентам, що через необхідність отримання зміїних отрут у великих кількостях для виготовлення лікарських препаратів та антитоксичних сироваток, доцільним є створення серпентаріїв, де у штучних умовах утримують змій і використовують їх як джерело отрути.

Отже, вивчення різноманітності отруйних організмів та їх ролі в екосистемах сприяє формуванню у студентів цілісної уяви про структуру біоценозів, взаємозв'язків між організмами у них та можливі наслідки бездумного втручання у природні ценози.

Література

1. Медична біологія: Посібник з практичних занять/ О.В.Романенко, М.Г.Кравчук, В.М.Грінкевич та ін.; за ред. О.В.Романенка. – К.: Здоров'я, 2005. – 372 с.
2. Романенко О.В., Костильов О.В. Основи екології: Навч. Посібник. – К.: Фітосоціоцентр, 2001. – 150 с.
3. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

*Я.О. Русановська
Полтава, Україна*

Оскільки проблема збереження і розвитку творчої активності дитини не стала в шкільних програмах основною метою виховання, ми маємо підставу говорити про недосконалість сучасної системи виховання, про малу ефективність виховної дії сім'ї і школи. Істотною стороною діяльності педагогічного колективу школи є організація і керівництво позакласною виховною роботою. Значну частину цієї роботи планують і здійснюють класні керівники (етичне виховання, стимулювання учбової діяльності, організація суспільно-корисної праці). Велике місце в організації позакласної роботи займають загальношкільні заходи, які проводяться керівництвом школи.

При організації позакласної виховної роботи необхідно направити зусилля педагогічного колективу і керівництва:

- різносторонність її змісту, і суспільну спрямованість (необхідно, щоб вона охоплювала етичне, естетичне, фізичне, трудове виховання), важливою стороною цієї роботи є використання її масових форм, як для виховання учнів молодшого шкільного віку, так і для розумної організації їх вільного часу;
- педагогічному колективу слід піклуватися, щоб позакласна виховна робота охоплювала всіх учнів класу;
- позакласна виховна робота повинна сприяти розвитку суспільних інтересів, активності і самостійності учнів.

З урахуванням цих положень педагогічний колектив розробляє систему позакласної і позашкільної виховної роботи, а керівництво школи надає методичну допомогу і здійснює контроль за проведенням і якістю цієї роботи.

Успіху позаурочної виховної роботи сприяє чітка організація. Здійснення комплексного підходу до виховання вимагає, щоб при організації всіх заходів розв'язувалося б не тільки одне профільне завдання, важливо, щоб кожен захід вирішував максимум виховних задач. При виборі змісту, організацією форм завжди необхідно дотримувати принципу обліку вікових та індивідуальних особливостей учнів. Важливою умовою дієвості всіх видів виховної роботи є забезпечення їх єдності, спадкоємності і взаємодії.